

Posudek diplomové práce Filipa Nováka

Vztah dětí k literárním postavám: kvalitativní výzkum

1. Koncepce práce

Filip Novák ve své diplomové práci empiricky zkoumá subjektivní vztah devítiletých až dvanáctiletých dětí k literárním postavám. Jedná se o originální odborný počín tematicky i metodologicky, který má navíc značný aplikační potenciál v oblasti didaktiky literatury a výchovy ke čtenářství.

Autor se zhostil datového souboru z nedávného výzkumu uplatňujícího tzv. Q metodologii, na němž se podílel jako výzkumný asistent, a samostatně provedl sekundární kvalitativní analýzu dvaceti osmi rozhovorů s dětmi, jež v rámci tohoto výzkumu proběhly. Dospěl k soustavě vztahů uspořádané podle tří vzájemně komplementárních dimenzí („Bytí v postavě a s postavou“, „Reakce na události ve fikčním světě“, „Vztah reálného a fikčního světa“).

K tomu vyčlenil a pro potřeby dalšího výzkumu rozlišil dva procesy prostupující všechny tyto vztahy („Přibližování se“ vs. „Sebezapojení“). Zproblematizoval tak zaběhnutou představu, že vztahu k postavám dominují identifikace a empatie.

Práce zasahuje do mnoha oborů od literární teorie přes sociální a kognitivní psychologii až po praktickou didaktiku. To kladlo značné nároky na výběr teoretických hledisek a témat k úvodní diskusi, která se snadno mohla pojmově rozpadnout. Nestalo se tak díky autorově schopnosti syntézy a kritickému přístupu k existujícímu bádání a vzdělávací praxi a politice. Zvolená odborná literatura, česká i zahraniční, prostupuje napříč celou prací, k nežádoucímu rozpojení teorie a empirie tu nedochází.

Hodnocení: A

2. Metodologie

Při analýze dat autor postupoval cestou otevřeného, axiálního a selektivního kódování, přičemž už samotné téma vztahu k literárním postavám si zvolil „zdola“ na základě dat. Musel se vypořádat se specifiky sekundárního výzkumu a s neobvyklou povahou rozhovorů,

kteřé v pŕípadě Q metodologie nesledují prostou dynamiku mluvená otázka – mluvená odpověď, ale odkazují k předpŕipraveným psaným výrokům. Rozhovory s dětmi navíc často zahrnují momenty dodatečného vysvětlování, u těžko uchopitelných témat typu čtenářský prožitěk to platí dvojnásob. Autor v metodologické části práce popisuje, jak se všemi těmito jevy pracoval a jak postupně svůj relativně nepřehledný materiál redukoval. Na několika místech explicitně reflektuje svou pozici a předporozumění vůči datům vzhledem ke znalosti primárního výzkumu. Metodologická část práce je tak relativně dlouhá (cca pětina rozsahu) a skutečně vyčerpávající, chybí snad jen přehlednější vyčlenění výzkumných otázek.

Hodnocení: A

3. Práce s odbornou literaturou

Práci s odbornou literaturou vnímám po konceptuální stránce jako zdařilou a vyváženě kritickou. Vzhledem ke složitosti tématu oceňuji, že se autor nezdržuje vysvětlováním elementárních pojmů. Do tématu vstupuje synteticky skřze čtenářsky přístupné hledisko vzdělávací praxe a politiky, od nějž se postupně dostává k abstraktnějším, čistě výzkumným perspektivám. Zrcadlově pak práci uzavírá přesunem od výzkumu k praxi. Formálně nacházím v práci s literaturou jen dílčí nepozornosti v pŕipisování autorství, například kniha *Česká čtenářská republika* má ve skutečnosti jen jednoho, nikoliv dva autory, kniha *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* má naopak více než pouze dva autory.

Hodnocení: A-

4. Formální úroveň práce

V práci převládá odborný jazyk s funkčními subjektivizovanými vstupy a genderově neutrálním laděním, i když celek stylově kolísá. Někde má text velmi složitou skladbu (např. „*V tuzemském vzdělávacím kontextu je propojování zkušeností z textu s vlastními zkušenostmi dětí podporováno v oficiálních zprávách ČŠI (2024), byť zde jsou zkušenosti brány spíše jako znalosti, objevuje se i v dalších studiích ...*“, s. 64) a hutné akademické lexikum (např. „*senzúálně aktivní*“, s. 55). Jinde naopak figurují spíše neformální obraty jako „*Je možné se bavit o pocitech blízkosti*“ (s. 23). Nápadnějším jazykovým nedostatkem je množství překlepů, pŕedevším chybějících znaků („*zamřených*“ namísto „*zaměřených*“, „*oblbenou*“

namísto „oblíbenou“; „kvanifikovat“, apod.). Vzhledem ke komplexnosti popisovaných jevů by výsledkové části výrazně napomohly diagramy.

Hodnocení: B

5. Celkové hodnocení

Filip Novák předkládá výzkum, který podle mého názoru vysoce překonává nároky na diplomovou úroveň, a to po konceptuální i empirické stránce. Postupoval v něm metodicky, s úctou k participantům a kritickým zřetelem vůči zaběhnutým stereotypům o tom, jak u dětí probíhá či by měla probíhat čtenářská recepce. Odvedl díky tomu řemeslně čistou práci, z níž může navíc vyvodit praktické návrhy na diverzifikaci výuky. Práci celkově hodnotím známkou „výborně“.

6. Závěrečné otázky

Ráda bych autora vyzvala, aby si k obhajobě připravil dva co nejkonkrétnější postupy do výuky literatury pro nižší druhý stupeň ZŠ, které budou vytěžovat jeho zjištění; jeden s využitím postupů dramatické výchovy, jeden pro tradičněji koncipovanou hodinu.

V Praze dne 8. srpna 2024

Dr. Anežka Kuzmičová

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

FSV UK